

զգացում մ'է իւր հայրենակիցներուն քով, և թէ անգլիացիին նոյն իսկ երբ չի աշխատիր՝ խօսքին բուն իմաստով, ո՛ր և է ճիշդ ընկելու պէտք կը զգայ. ասկից յառաջ կու գայ նաւակամարգի, քրիքի, գնդախաղի, լեռնարշաւի եռանդը, որոնց նպատակն է դժուարութեանց յաղթելու հանդերձ:

Մարդ ընկելու կարողութիւնն է ուրեմն — կ'ըսէ Գեմովէն — որ կը պակսի մեր հասարակութեան մէջ. մենք կը սովորեցնենք մեր տղայոց՝ թէ մեծագոյն իմաստութիւնը կը կայանայ դժուարութիւններէ ու կեանքի վտանգներէ ո՛րչափ կարելի է խուսափելու մէջ, Այս է մեր մեծ սխալը, և հարկ է ասոր դեղ դարման տանիլ: Արդէն իսկ Գաղիոյ մէջ կարծես փոփոխութեան նշաններ մը կը տեսնուին: Այս գլխացւոց օրինակը ազդեցութիւն ըրած է նաև Գաղիացւոց վրայ՝ որոնք սկսած են ճանչնալ իրենց ուսուցման կերպին սխալը, և կ'ուզեն զայն բարենորոգել. ու Այս գլխացւոց օրինակին կը հետևին՝ ընդունելով անգլիական խաղերն իրենց ընդիւսնուններով. ու կը սկսին ազատ արուեստ-

ներն աւելի յարգուիլ և անոնց յարգը կը ճանչցուի: Միևնոյն ժամանակ՝ Տէրուսթեան արժէթուղթերու վրայ անգործաբար բռնուած դրամագլուխներու տոկոսներուն նուազիլը՝ կը մղէ դրամատէրերն ուրիշ աւելի շահարբի ձեռնարկութեանց գործածել իրենց դրամը, ու ամենէն աւելի դաշտային տնտեսագիտութեան. երկրաշործական ընկերութեանց հետզհետէ բազմանալն, ու մշակական հրատարակութիւնը՝ ապացոյց են ասոր: Հուսկ երրորդ Հասարակապետութեան ժամանակը պաշտօնատարներու նախնի պսակը խամրեցաւ. և ինչպէս ասոնք, նոյնպէս նաև զինուորականներն ալ այլ ևս իբրև առանձնաշնորհեալ դասակարգ մը չեն նկատուիր: Վերջապէս — կ'եզրակացնէ Գեմովէն — երկիրը կը յառաջագիմէ դէպ ի մեծագոյն զարգացում մը անհատական գործունէութեան. ասով միայն պիտի կարենանք յաղթանակել:

Նոյն բանը կրնայ ըսուիլ նաև իտալացւոյ համար:

(Illustrazione Popolare)

== ՈՒՍ. ՆԻԿ. ՖԻՆՔ ==

Ազգային հին առած մը՝ Մահ ոչ հայի ի տօնացոյց, կ'ըսէ, որովհետև ինքն է բուն տօնացոյցներու հեղինակը. և ո՛րքան ցաւօք կը ստիպուինք յիշել զայս՝ երբ կը տեսնենք օրէ օր անհետացող հայագիտաց մահացուցակին բարդուիլը: Այնչեալ տարի Adalbert Mera էր որ բարեկամի մը գերեզմանին վրայ դամբանականը իւր իսկ յանկարծական մահուամբ կը կնքէր, անկատար թողնով չորս Աւետարաններու հայ. համատարութիւնը: Իսկ այս տարի կը կորսնցնենք զբեմնէ նոյնպէս անակնկալ կերպով Ո. Նիկ. Ֆինքը, թարմ իւր

42ամեայ հասակին կորուովը և իւր բեզուն մտքին մէջ բարդուած հմտութեանց ու լեզուաց պաշարովը:

Եթէ իրաւամբ ընդհանուր լեզուագիտութիւնը կ'աւաղէ այս անակնկալ կուրուստը, շատ աւելի և անդարմանելիօրէն պիտի աւաղէ զայն հայ լեզուագիտական բանասիրութիւնը: Իրմով կ'աներևութանայ միտք մը որ Հումպոլտի, Շլայխդալի իմաստասիրական նրբութեանց հետ զոյգ կը պարունակէր նաև Մեծծոֆանդի մը լեզուագիտութիւնը, և իրեն տեսութիւնը հետեւաբար ամենէն աւելի կարող աղբիւրէ

մը կը բղխէին և իրաւամբ իրրեւ ընդհա-
նուր պատգամ կը յարգուէին բանասէր-
ներէ: Իւր գործերը չունին բնաւ ծաւալի
մեծութիւն: Ընդհակառակն աշտարակի
բարձրութիւն մ'ունէին լուսատու փարոսի
նման: Յետին հրատարակած երկու փո-
քրիկ գործերը (Die Sprachstämme des
Erdkreises, աշխարհիս լեզուացեղերը՝
միայն 143 էջ, և Die Haupttypen
des Sprachbaues, լեզուաց կազմութեան
գլխաւոր տիպարները՝ 156 էջ) յաւիտե-
նական կոթող մը պիտի մնան իւր իմաս-
տասէրի և լեզուագէտի պատկառելի ա-
նուան:

Ինքած 1867 յունիս 26ին, քսանամեայ
հասակին մէջ իրրեւ ենթասպայ կը մտնէ
բանակի մէջ, և 1891ին կը մտնէ համա-
լսարան՝ բոլորովին ուսմանց նուիրելով ինք
գինքը: Այս թուականէս մինչև իւր մահը,
18 տարեաց շրջանակի մէջ ոչ միայն լիւ-
րի հմտացած էր հնդկերոպական և սեմա-
կան լեզուաց ամէն խումբերու, այլ նաև
հաւասար գիտութեամբ ու վարժութեամբ
կը գործածէր Սինկլարթէնն ու Կրէյլարն,
տերէնը, չիներէնն ու տանկերէնը, հայե-
րէնն ու գնչուներու բարբառները (նոյն
իսկ գնչուներու հետ ապրելով): Իւր կե-
նաց յետին ամիսները նուիրուած էին բո-
լորովին իւր ուսումնասիրութեան Ուլկիա-
նիոյ ցրուած ցեղերու լեզուաց, և անոնց-
մով կը յուսար լեզուագիտական շատ կա-
րեւոր հարցերու գոհացուցիչ լուծումներ
գտնէր: Յոյսեր որ այժմ իւր հետ գերեզ-
մանի լուծեան մէջ կը թաղուին:

Հայ բանասիրութեան համար իւր տուած
օժանդակութիւնն ալ թէպէտ քիչ է, սա-
կայն շատ յարգի: Երանօթ են անշուշտ
մեր ընթերցողաց իրեն հայ, քերականու-
թիւնը, համաոտ հայ մատենագրութեան
պատմութիւնը, հայ գնչուներու լեզուի ու-
սումնասիրութիւնը, հմուտ բազմաթիւ և
բանասիրական գրախօսականները, ստու-
գաբանական և լեզուագիտական յօդուած-
ները: Ինչ որ անձնագրի կը մնայ մեր ըն-
թերցողաց, իրեն անչափ համեստութիւնն
էր և ազնուութիւնը ամենուն հանդէպ: Ա-

մէն շարաթ երեկոյ բարեկամներու խումբ
մը կը շրջապատէր իւր հիւրընկալ սեղա-
նը: հոն գերմանացի ծերակուտականի, հա-
մալսարանական ուսուցչապետի քով կը
տեսնէինք յաճախ արեւելեան խոր դրոշմ-
ներ, հայ, պարսիկ և մինչև իսկ քուրդ
մուլլայ մը, որոնց կը պարզէր ամենայն
համեստութեամբ իւր գիտական տեսու-
թիւնը, ուսումնասիրութեանց նախագա-
ղափարները, որոնք դժբաղդաբար այլ ևս
պիտի չկարենան մարմնանալ: Ասոնց կար-
գին մէջ էր նաև Կիլիկեան հայ պատմու-
թեան և Պատմագրաց ուսումնասիրուած
հրատարակութիւն մը: Ինչպէս նաև հին
կտակարանի ամէն ձեռագրաց և տպագրաց
համեմատութեամբ հայ հրատարակութիւ-
նը, զոր յանձն առած էր Կէօթթինկէնի
Գիտնոց կաճառին թելադրութեամբ: Ու-
րախութեամբ կը լսենք՝ որ ուրիշ մի քանի
գործերը հետզհետէ պիտի շարունակուին
իրեն արժանաւոր, և ոչ միայն լոկ արեւ-
նակից՝ այլ նաև գիտութեամբն ու հմտու-
թեամբն հարազատ՝ ազնիւ քրոջը ձեռքով,
որուն մեր խորին ցաւակցութեանց հա-
ւաստօք կը մողթենք՝ ի պատիւ անուան
հարազատին՝ լիւրի յաշտութիւն:

Հ. Յ. ԱՊԵՐ

Գ Ր Ա խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

“ ԲԱՅՔԱՅՈՒՄ ”,

Սուրէն Պարթևեանի նորատիպ գրքոյկի
մը վերնագիրն է աս: Աչքերուս անոր ա-
ռաջին հանդիպումէն՝ փաւստոսի սա տո-
ղերն յիշեցի:

« Երևեցան մարմինք նոցա և կողպտեցան
և յաղկեցան: քակեցան յոծան ի մի-
մեանց, ցրուեցան ոսկերք նոցա »: